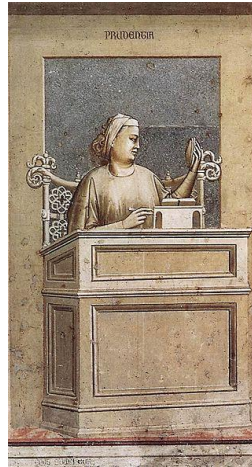

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

EL SIGNIFICAT ROMÀ DE LA VIRTUS

Virtus (virtut) és un mot que deriva del substantiu llatí 'vir' (mascle) y el sufix 'tut' que sembla que indica una forma de ser. Era un dels «*mos maiorum*» (costums dels avantpassats) que juntament amb la *pietas*, la *clementia* i la *iustitia* servien per educar els joves.

En un origen la virtut s'expressava mitjançant la fortalesa davant la vida i la mort (viure i morir "com un home"). No es tracta només de posseir valor físic sinó d'un cert punt de superioritat moral que deriva de la força i de l'autodomini d'origen guerrer. Com explica Catalina Balmaceda en un article que es troba a internet, *Virtus Romana en el siglo I a.C.*, a l'antiga Roma la *virtus* la valentia, no és tan sols una qualitat dels individus sinó que té un sentit col·lectiu: és la qualitat necessària per sostenir una casa o una comunitat.

La professora Balmaceda recull un text de Lucil (un poeta romà del segle II abans de Crist) que dona una excel·lent imatge del que s'entenia al món antic per virtut: «*La virtus, Albí, és l'habilitat per pagar el preu just a qualsevol negoci de la vida, (...) la virtus és saber el que està bé i és de profit i honorable per a l'home i també inútil i vergonyós (...) la virtus és donar l'honor que és degut; ser enemic de l'home dolent i defensor del home de bons hàbits (...) pensar primer en la pàtria, després en els pares i en tercer i últim lloc en els interessos propis.*»

La *virtus* romana vindria a ser una mena de síntesi o de reelaboració llatina de dos conceptes grecs, la *andreia* (el valor físic masculí) i la *areté* (la virtut moral) que es barrejaven amb l'exaltació de les virtuts tradicionals d'origen republicà. Es tracta d'una virtut ciutadana (no privada) i inclou un determinat estil de presentar-se davant els altres. En l'imaginari del que havia de ser el ferm ciutadà romà, *virtus* incloïa, a més, un punt de *gravitas* (posat seriós) *constantia* (estabilitat personal i emocional) i *frugalitas* (temperància, simplicitat) que eren considerades les formes de conducta virils per excel·lència en la vida pràctica. En qualsevol cas, tenir *gravitas* era tot el contrari de ser un frívol.

Molt en resum posseir la virtut cívica era una manera de situar-se davant la vida pràctica, una "raó pràctica" i no especulativa, que implicava un punt estoic d'autodomini i fins i tot un cert nivell de teatralització, però que posava el bé de la ciutat i la racionalitat per sobre dels interessos individual. La *virtus* era a la pràctica la conducta que s'esperava d'un patrici – com després a l'Anglaterra victoriana i eduardina fou el que s'esperava d'un gentleman.

Curs d'Estiu, Col. de Llicenciats, Barcelona, juliol 2022

Ciceró a les *Disputationes Tusculanes* escriu: «(...) la paraula virtut deriva de vir; ara bé, la característica essencial d'un vir és la fortalesa, que té dues funcions principals, el menyspreu a la mort i el menyspreu al dolor» i més endavant concreta que «La virtut mateixa es pot definir sumàriament com a recta raó.» En definitiva és racional i virtuós ser fort, de manera que sense un caràcter que avui en dia anomenaríem “autocentrat”, autoexigent i autoafirmatiu, no hi ha virtut per a un romà.

És també Ciceró qui considera que l'exercici concret de les quatre virtuts cardinals (prudència, justícia, fortalesa i templança) constitueix la base d'una societat autènticament racional. Tal com diu al seu *Sobre els Deures (De Officiis)* “l'home virtuós, que discerneix amb els ulls de l'ànima, pensa que ha de conservar molt més la bellesa, la constància i l'ordre en els pensaments i en les obres i procura no fer res indecorós i en totes les opinions i els actes no ha de pensar ni obrar mai per caprici'. Captenir-se així seria digne de ser lloat per naturalesa.